

Magasan, a levegőben

Ha létezne statisztika arról, hogy az elmúlt másfél évtizedben milyen technikával készült műveket mutattak be legsűrűbben a budapesti képzőművészeti galériák, múzeumok és kiállítóhelyek, akkor valószínűleg senkit nem érne meglepetésként, mennyire előkelő helyen állna a listán a fotográfia. A jelenségre távolról sem csak a művészeti világtrendek vagy vizuális környezetünk alakulása kínálna magyarázatot; megkockáztatom, hogy erre az időszakra vetítve a fotó megjelenése a hazai intézményrendszerben akár európai összevetésben is erősnek számít. Ennek számos oka lehetséges: egyrészt a szűk hazai piacon a fotó még mindig könnyebben eladhatónak tűnik, mint a festmény vagy a szobor (másról nem is beszélve). Másrészt a fotográfia nézői szempontból is egyszerűbben megközelíthetőnek látszik; valószínűleg igazolják ezt a nagy intézmények – Ludwig Múzeum, Szépművészeti Múzeum, Ernst Múzeum – látogatószámai. Harmadrészt az elmúlt évtized során a budapesti intézményrendszer is erősen a fotó irányába tolódott: az előző mondatban szinte már kurucos tévedésnek tűnhetne a Capa Központ nevének viszszaírása. Az említettekkel párhuzamosan megszilárdult a fotográfia oktatásának intézményrendszere is, s mindez együttesen már elegendő indokot jelent arra is, hogy a fotó az elmúlt években miért vált láthatóbbá akár kisebb galériákban is.

A Trapéz bár kicsi, programja azonban karakteres; művészei között több fotós is található, de korántsem a fotográfia jelenti a fő csapásirányt. A galéria kiállításain nemcsak a technikák különböznek, de a képzőművészeti megközelítésmódok is – az intézmény ebben a tekintetben is néha úgy viselkedik, mintha a profit nem igazán számítana. Tulajdonképpen

ilyen az *Újrakezdet helyek* című kiállítás is, amelynek középpontjában az emberlakta, illetve az ember által elhagyott tér áll. Négy fotósorozat látható két térben. Különálló egységet alkotnak Szász Lilla csaknem két évtizede Szentpéterváron készült portréi, amelyekben nem a terek a lényegesek, hanem a Szovjetunió felbomlása után néhány évvel az arcokba, testekbe írt sorsok. A másik teremben további három országban készült felvételek láthatók: Schmied Andi egy kínai fél-szellemvárosban fotózta le a lakatlan és gerillamódra belakott tereket, Erdei Kriszta képein a néhány évvel ezelőtti, akkor még ukrán Krím-félsziget nyaralói és egy Kiskundorozsma mellett félbemaradt és félig-meddig széthordott benzinkút maradványai jelennek meg. Az egymás mellé helyezett fotókba belelátható, mennyit szűkült az elmúlt évtizedek során a világ: mennyivel közelebbinek tűnik ma Kína vagy Oroszország Kiskundorozsmához, nem is a globalizációnak, hanem inkább a megváltozott, eltolódott jövőképeknek köszönhetően. Az újrakezdet helyek inkább szétmálló tereknek tűnnek, kísérteties világok lenyomatainak. A képek pedig nem csupán azért érezhetőek közelebbinek, mert az interneten keresztül szinte bármire bármikor ráláthatunk, hanem mert valószínűleg a világról, környezetünkről, annak lakhatóságáról vagy lakhatatlanságáról kialakított képünk horizontja közelített egymáshoz – s a kép itt nem csupán a magyar fotósok szemével láttatott kivágást jelenti, hanem ettől elvonatkoztatva, a megörökített építményekben élő vagy azokat használó emberek mentális, vágy- és lehetőségeképeit.

Ha a végére hagyjuk, a disztópikus gondolatok összegzéseként szemlélhető Puklus Péter sorozata, amelynek nincs meghatározott helyszíne, bár a

jelekből, a menedék céljára felhalmozott dobozokból, az erdőből, amelyben valaki egy mély gödröt ásott, leginkább Magyarországra következtethetünk. A környezetek és a beljük gondolt jelenetek azonban talán nem is a valóságból ellesettek; ha a néző a realitásból vagy az ismert képi mintázatokból, a mesterséges vizuális környezetében megszokott szekvenciákból és vágásokból indul ki, akkor itt akár egy bűntény nyomait is keresheti. De jobban belegondolva valószínűbb, hogy a friss gödröt maga a fotós ásta, az emeletre felvezető falépcső nem titkokhoz juttat közelebb, hanem csak egy hétköznapi műteremhez. Mindez azonban eldönthetetlenül a semmiben lebeg, s talán épp ezért nyújtja szűkülő világunk és világgépünk legjobb közelítését.

A fotográfia, miközben még mindig könnyen megközelíthetőnek tűnik, és látszólag maga is egyszerű utat kínál a valósághoz, tulajdonképpen ebben a lebegő állapotban a legérdekesebb. Amikor a néző csak sejti a helyét és a célját, amikor nincs egyszerű olvasat és egyértelmű irány. S közben ez a fotó legnagyobb problémája is, mert így kifinomultan ugyan, de a levegőben lebeg. A fotóval és fotóban gondolkodó művészek munkái láttán pedig még mindig az a kérdés merülhet fel, hogy ez mennyiben kötődik a saját környezethez, adott esetben Kelet-Európához, Magyarországhoz, Budapesthez – még olyan művészek esetében is, akik egyébként a leginkább láthatóan arra törekszenek, hogy kiszakadjanak a nemzeti keretből. Persze nehéz dolog ez egy olyan intézményrendszerben, amelynek kirívó gyengéje épp a keretátlépés lehetőségének biztosítása.

(Az *Újrakezdet helyek* című kiállítás 2017. január 6-ig látható a Trapéz Galériában.)